

Compendiū theologie

prout ipsa cōcupiscentia trāsit et progeditur in actū venereū: cōpletū et consummatū, et tunc cōstat esse peccatum mortale. Alio modo prout ipsa cōcupiscentia transit et p̄gredit in aliquos actū disponentes ad ipm actū venereū, vel ipm circūstātes seu cōcomitantes. Et hoc itēz cōtingere potest triplicē, vel enī hoc sit p̄ risum, vel p̄ linguā, vel per tactū. Si prio mōrt qn scz ipsa cōcupiscentia ab extra visu pascit, ut qn q̄s animo et fine cōcupiscendi mulierē in ipsam p̄spicit et attendit, et tūc est peccatum mortale. Nam illd ut dicit Aug. nō est titillari, sed plene libidini p̄sentire. Iuxta illd Math. v. Qui r̄iderit mulierem ad cōcupiscedū eā iam mechat? est eā in corde suo. Et notāter dicit ad cōcupiscedū eam, qm si aliquis mulierē inspiceret ut rem pulcrā, et nō in deterius pcederet, tūc p̄uum vel nullū esset pctm, vel solū esset pctm curiositatis. Si vero se cūdo istoz triū ultimoz modoꝝ fieret, ut qn quis mulierē ppter libidine pcaretur, vel colloq̄a familiaria secū habet, vel per verba adulatoria et deceptiua attrahere conat, et tunc est peccatum mortale. Si yō terio istorū triū modorū ultimoz fieret, quod fit p oscula ampler? hmōiq̄s mulierum cōrectatiōes. Et tūc est etiā peccatum mortale, et tanto grauius q̄sto magis per talia libido accendit ppter nimia approximatōem ad ignē. Et vocat̄ ab aplo turpitudō. Quod tamē ita accipi debet, si premissa ex libidine seu ppter libidine fiant. Nam tāgere mulierē imo et osculari, non libidinis intentōne, sed ex necessitate seu quadā honestate ut interdū fit, nō est peccatum. dummodo nihil sit in intentiōe corruptū. Premissa etiā omnia intellige, nisi p sacramētū matrimonij cū debita moderatiōe, debitissq̄s circūstātis, supra vbi de peccato luxurie actum est aliqualit̄ declaratis excusarentur.

R De peccato in sp̄i ritūsc̄m et diuersis ip̄i pcti acceptiōib⁹

Expedita igit̄ iuxta ordinē in h tractatulo exponendoꝝ declariōe quarte diuisiōis peccati mortalis, que (ut supra tactuz est) p septē vicia capitalia sumit, ipsoꝝ q̄ septē viciorū capitaliū explicata natura, venit nūc aliquiter circa vñā p̄ticulā ter-

tie diuisiōis peccati mortalis supra etiam posite tāngendū. scz in spiritūsanctū. Circa quod sciendū est, q̄ licet omnia essentialia, omnibus trib⁹ ps̄onis sanctissime trinitatis equalit̄ cōueniant cōiter tñ attribui, seu approbat̄ ps̄one patris potentia, ps̄one filii sapientia et ps̄one sp̄issancti bonitas. Et ex hinc insurget, q̄ illi qui peccant ex infirmitate que, p̄prie cōtraria potētie, dicūtur peccare in patrē, i.e. cōtra patrem. Qui enī peccat et ignorātia que p̄prie cōtraria sapientie, dicūtur peccare in filiū. Qui enī peccant ex p̄pria malitia que, p̄prie opponit̄ bonitati, dicūtur peccare in sp̄m sc̄m, et est, p̄prie peccare ex p̄pria malitia, quando voluntas scit et p̄t alicui malo resistere, et tñ ex sola malitia il lud eligit. Ex quo clare appetit pctm in sp̄m sanctū grauius esse alios peccatis, que in patrē et filiū cōmittunt̄, cū maius sit et grauius peccare ex propria malitia, q̄ ex infirmitate vel ignorātia. De qua ip̄i pcti in spiritūsanctū grauitate latior fiet ifra declaratio. Et quia generalit̄ oīa peccata tam in superiorib⁹ declarata q̄s alia, vel ex infirmitate, vel ex ignorātia, vel ex propria malitia cōmittūtur, nō fuit necesse specialem de ipsis qualitatib⁹ peccatorū tractatum facere, nisi solū de illo peccato in spiritūsanctū, quod vltra alia peccata qndā specialitatē quandā q̄s grauitatē impotat. Circa quod pctm, p̄ clariori nature eius declaratiōe et intellectu, reo p̄matrime q̄r multi frequēter de ipso loquunt̄ qui p̄pria eius naturā nō intelligunt, est aduentū, q̄ triplex de isto peccato in spiritūsanctū reputur positio seu acceptio. Ali qui enī ut Hilarius Ambroſ. Hieron. et Chrysost. ponūt et dicūt peccatum in spiritūsanctū esse, qn ad h̄ram aliqua blasphemia cōtra sp̄m sanctū dī, sine sp̄issanc̄ accipiat̄ fm q̄ est nomē essentialē toti trinitati cōueniēs, quelibet enī ps̄ona sp̄us est et sanctus, sine prout est nomē speciale vni in trinitate ps̄one. Et fm hāc acceptiōem distinguunt̄ in euangelio Math. xij. Blasphemia in sp̄m sanctū, p̄tra blasphemia in filiū homis, vbi exemplū de ista blasphemia habet de iudeis que illa q̄ ipsi in virtute sp̄issanc̄ opabat̄ attribuebat̄ principi demoniorū, et ideo dicūtur in sp̄m sanctū blasphemasse. Augusti, et aliqui eius sequentes dicūt et ponūt peccatum in sp̄m

sanctū esse finalem impenitentiā. quādō
scz alijs in peccato mortali vsoz ad mor-
tem inclusine pseuerat. qz vt dicunt talis
in spm̄ sanctū blasphemare videt. qd qui
dā dicunt nō solū verbo oris fieri posse.
sed etiā verbo cordis et verbo operis. Nec
vno solū. imo multis et multoties. Et di-
cunt qz verbū sic acceptū dicif eē blasphe-
mia ptra spm̄ sanctū. qz est ptra remissio-
nem pctō p spm̄ sanctū qz est charitas
paris et filij. Alij et tertij ponut et dicūt
pctī in spm̄ sanctū eē. qn ex certa malicia.
id est ex ipsa deliberata electōe mali pecca-
tur. qd ex iproba voluntate liberi arbitrij
pedit. qz vt tactū est peccatū cōtra bo-
nitate que attribuit et appropiat spiritui
scō. Et in pposito pnt fm̄ cōem vsum
loquēti et ponendi accipit isto tertio mō
seu fm̄ istā tertia acceptōem. Quia capie-
do iuxta primā acceptōem seu pmtū mo-
dū ponēdi. magis prie est pctī speciale
ad infidelitatē ptnēs qz opponit pfectio-
ni fidei. Iuxta vero scđam acceptōez seu
scđom̄ modū ponēdi. p̄t ad om̄ia vicia pti-
nere et in om̄i genere pctī contingere. etiā
in pctī a principio et infirmitate vel ex
ignoratiā cōmissis. imo p̄t cōtingere ho-
minē in peccato mortali mori vel et incu-
ria. vel negligētia penitēdi. vel subito. v̄l
et improviso. Et ideo iuxta hāc tertiam
acceptōem seu ipm̄ tertii modū ponendi
fiet hic declaratio de ipso pctō in spm̄ sanctū.
Circa qd itez p veraciōi intellectū
et aduentendū qz nō om̄e pctī qd ex cer-
ta malicia cōmittif. dī esse pctī in spm̄ sanctū. put hic et cōiter accipit. Duplicit
enī contingere p̄t aliquē et certa malicia. i.
ex ipsa electōe mali peccare. Uno mō ex
inclinatōe habitus viciōi seu assuefactō-
ne. imo fm̄ aliquā circūstatiā ex p̄pria sci-
entia et deliberatione qz enī nō peccare in
spm̄ sanctū. imo illō (vt tactū est) in qlibet
genere peccati cōtingere p̄t. Alio mō p̄t
qz ex p̄pria malicia peccare ex eo scz qz ipē
scienter et p cōtemptū abiūcit et remouet et
se illud qz in eo poterat electōem seu con-
tinuatōem pctī impedire. Et cū oia qz pec-
cati electōem seu cōtinuatōez impedire pos-
sunt et impediūt. sint p̄prie effectū spūstī
in hoīe. ideo ille qz vt tactū est ipsa sic pec-
cati electōem seu cōtinuatōem impedien-
tia a se sc̄ienter et per cōtemptū abiūcit et re-
mouet. dicit ex p̄pria malicia et in spm̄ sanctū

etū peccare. Et ita p̄prie accipit in hoc p̄-
posito etiā fm̄ cōem acceptōem et prop̄a
malicia peccare put adhuc inferiōlatū de-
clarabit. **H**ui autē pctī in spm̄ sanctū
fm̄ Augusti. et cōem acceptōem ponūt eē
sex sp̄s. l. despatio. p̄sumptio. ipenitētia.
obstinatio. impugnatō veritatis agnīte
inuidētia fraterne gratiē. **Q**uaz nūerus
seu sufficiētia sic sumit. **P**ctī in spm̄ sanctū.
put (iuxta supra tacta) hic. et cōiter ac-
cipit. fit et cōmitit p̄ remotionē seu cōte-
ptū eoz p qz homo ab electōe pctī seu cō-
tinuatōe qd idem est in effectū. p̄t impe-
diri. Illa autē que sic hoīem ab electōne
peccati impeditre seu retrahere p̄t proce-
dūt seu oriunt̄ vel ex predimini iudicij. v̄l
ex pte donoꝝ dei. vel ex pte ipsiꝝ pctī met.
In iudicio autē divino duo insunt scilz
iusticia et misericordia. Respectu miseri-
cordie ex qua cōsurgere h̄z sp̄s et cōside-
ratioē scz diuine misericordie peccata re-
mittētis et bona premiāt. Qui hāc spēm
que hoīem ab electōe peccati retrahere et
impedire habz a se p cōtemptū remouet et
abiūcit nō sperās scz deū pctā debite peni-
tentī remittere vel. peccat p̄ primā spēm
pctī in spm̄ sanctū qz est despatio. Respectu
vero iusticie et qz cōsurgere debz timor et
p̄sideratioē scz diuine iusticie recte et rigū
de pctā puniētis. Qui hunc timorē qz me-
rito hominē ab electōe et cōtinuatōe pctī
impedire et retrahere h̄z. a se p cōtemptū
remouet et abiūcit sperās scilz seu p̄sumēs
gloriā semperitnā sine meritis vel etiā si
ne penitētia adipisci. peccat p̄ scđam spe-
ciē peccati in spm̄ sanctū qz est p̄sumptō. Et
intelligant̄ bec sane iuxta declaratōez sta-
tim tactā. Nam pctī despatiois et p̄sum-
ptōis put hic sumit. nō cōsistit in hoc qz
qz dei misericordiā vel iusticiā nō credat
qz tūc non p̄tner ad pctī in spm̄ sanctū p̄
ut hic sumit. scz port̄ p̄tneret ad pctī in
fidelitatis. H̄z cōsistit in hoc qz ipsa dei
misericordia vel iusticia cōtemnit seu vi-
lipēdit. Respectu at scđi mēbri princi-
palis scilz donoꝝ dei qbz hoī a peccato re-
trahit ipsa duo principalit̄ sunt. Prīmū
est agnītio veritatis fidei qz maxime hoīez
habet ab electōe pctī retrahere seu ipedi-
re. quā qz a se sc̄ienter et p cōtemptū abiūcit re-
ritatē. s. agnītā ipugnādoꝝ h̄centiꝝ pecca-
re valeat. peccat p̄ qntā spēm pctī in spm̄
sanctū qz est ipugnatō veritatis agnītē. Alioꝝ

Compendiū theologie

donū dei ab electione pcti impediēt seu retrahēt est auxiliū interioris grēdiniūtus collate. cōtra quā ponit sexta species peccati in spmīsanctū. scz inuidētia fraterne gratie. dū scz aliquis nō solū psonē fratris seu primi iuidet. qnimo inuidet etiam gratie dei crescenti et apparēti in mūdo. **R**espectu vero tertij mēbri p̄cipalit. i. pcti in se duo sunt principalit. q̄ hominē a peccando impedire seu retrahere possunt et debēt. **A**rumū est inordinatio. turpitudo ac vilitas acris pcti in se. **L**ius debita cōsideratio/ solet in hominē penitentiā inducere de pctō cōmesso. **E**t cōtra hochomo peccat p̄ tertia spēz pcti in spmīsanctū scz p̄ impenitētiā. **S**cōm est puitas et breuitas boni seu delectationis quā aliqs in pctō querit et inuenit. **L**ui? cōsideratio inducere solet hominē ad hoc q̄ eius volūtas in pctō nō firme. **E**t cōtra hoc peccat homo p̄ quartā spēm pcti in spmīsanctū scz p̄ obstinatōem. **E**t intelli ganī ista duo sane. nō enī hic sumit impenitētiā prout dicit pseueratiā in peccato mortali vslq ad mortē inclusiue. qz iā nō esset speciale pctm. sed qdā pcti circūstātia que eēt et cōtinēt posset in qlibz pec cato ut aliquālīt supra in scđa acceptōne pcti in spmīsanctū tactū est. **G**z accipit hic impenitētiā fm q̄ importat p̄positū non penitēdi et est p̄prie respectu p̄teritorū. **S**i militer obstinatio nō capit hic p̄ pseueratiā seu cōtinuatōem in pctō. sed qn̄ homo suū p̄positū in hoc firmat q̄ vult peccato inherere. et est p̄prie respectu futuroz. **I**uxta illō Hieremie. viii. Nullus est q̄ agat penitētiā. i. agere velit sup pctō suo dicēs quid feci qntū ad primū. Dēs p̄uersi sunt ad cursum qsi equus impetu radēs ad p̄lium qntū ad scđm. **C**est etiā aduertendū q̄ Bernardus in li. de preceptor et dispēsatōne ponit. q̄ nolle obedire est resistere spūiscō. **B**losa etiā ordinaria leuitici. vñ dīc. q̄ simulata penitētiā est blasphemia spūiscō. **S**cīma etiā recte ḡtra spmīsanctū remitti vide. nāqz p̄ eū ecclia vniū. **Q**uē tria non viden̄ sub sex spēb̄ pcti in spmīsanctū supra declaratis comp̄bendi. **G**z q̄ bene cōsiderat predicta tria sub ipsis spe ciebus effectualit continētur et comp̄bendūt. et ad ipsa reduci possunt. **U**tpūta nolle obedire p̄tinet et reducit ad obstina tōem. **S**ilatio penitētie p̄tinet et reducit

ad ipenitētiā et sub ea cōtinet. **S**cīma p̄tinet et reducit ad inuidētiā fraterne gra tie. v̄ quam gratiā membra ecclie vniūt

Quare irremissibili

le. **E**st ec̄ notandū q̄ pctm in spmīsanctū dicit cōter irremissibile iuxta illud vba xp̄i Qui peccaverit in spmīsanctū. nō remittet ei in hoc seculo. neqz in futuro. **D**ō sic p̄ intelligi. **L**et fm oēs tres acceptōes pecati in spmīsanctū supra positas. **I**uxta enī scđam acceptōez q̄ est Aug. claz. ēq̄ fina lis ipenitētiā quā ponit pctm i spmīsanctū realit̄ est irremissibil. qz nullo mō remittit. **N**ū enī remitteret pctm mortale in q̄ vslq ad morē pseuerat. **N**ō enī bīci bac vita cū de eo nulla penitētiā habitat facta sit. nec etiā in vita futura. vbi null⁹ loc⁹ est misericordie. sed pure iusticie. vbi etiā q̄s meritorie penitētiā nō p̄t. **S**cōm at alias duas acceptōes scz p̄mā et etiā di cīfētiā pctm i spmīsanctū irremissibile. **N**ō qz nullo mō remittit. sed qntū est de se et sui natura/bz meritiū nō remissiōis. mere turqz q̄ nō remittat. **E**t hoc dupl̄r. Uno mō qntū ad penam. **A**lio mō qntū ad cul pā. **Q**uātū ei ad penā certū est. q̄ ex ignoratiā vel infirmitate peccat minorē pena meret maiorēqz qdāmō excusatōez bz vñ ei⁹ pena minui debeat. qz q̄ ex certa malicia peccat. **A**t grā exēpli. ad p̄positū vbi xp̄i supra iuxta p̄mā acceptōez pcti in spmīsanctū allegati. **J**udei q̄ blasphemabāt in xp̄m tāqz filiū hois/vocādo eū voracē vini potatore et p̄blicanoz amatore. mai orē excusatōez h̄re poterat p̄pter infirmitatē carnis quā in ip̄o xp̄o aspiciebat. et sic minorē circa hoc penā merebāt. iō dicti sunt a xp̄o blasphemasse in filiū qd̄ remissibile ē. **G**z qn̄ ipaz diuinitatē etiā erat in xp̄o blasphemabāt. curatōz. s. ifirmitatē. electōes demonioz. illūia zōes cecoz. et alioz opa miraculoz que sunt proprie opa diuinitatis. et nō nisi p̄ spmīsanctū fieri poterant. attribuēdo diabolo. nullā ecclifatōz h̄ebāt vñ pena eoz minui mereret. **E**t iō tūc dicti sunt a xp̄o blasphemasse i spmīsanctū. **D**ō peccatū n̄ fuit ad lrāz eis remissum. neqz in hoc seculo neqz in futuro. imo fm expositōez Crisof. p illo pctō penā passi sunt et i p̄nti vita p̄ Romanos et in futura vita apō lseros. **Q**uātū at ad culpā d̄r̄ peccatū i spmīsanctū irremis-

De pctō veniali t̄ vnde dicatur 29

sibile et ipsa dispositio remittendi. **H**ic ut enī aliq̄s morbi corporalis fm̄ sui naturaz̄ incurabilis dicitur q̄ in se h̄z illō p̄ qd tollunt ea et q̄b̄ morbo curari p̄t. utputa q̄ tollit virtutē nature vel inducit fastidii cibi et medicinae. licet de sua gratia et miraculo posset illuz̄ morbi curare. ita suo mō iste morbi spūalis q̄ pctm̄ in spm̄scm̄ dicitur fm̄ suā naturā incurabilis et irremissibilis dicuntur et eo sc̄z q̄ de sui natura excludit ab iū cit ab homine illa p̄ q̄ sit peccator remisso. **N**on tñ ppter hoc intelligenda est oīno p̄clusavia sanatōis et remissiōis. fm̄ oīpo tētū et misericordia dei. p̄ quā aliq̄n̄ tles q̄i miracloſe spūalit̄ sanāt̄. licet raro et difficulte. De nullo eteni q̄dū durat hec vita despandū ē. considerata. s. oīpotētia et misericordia dei. **H**z̄ considerata natura et conditio p̄t. aliq̄ filii diffidēt̄ dicūt̄ h̄t̄ur p̄ aplm̄ ad eph̄. **V** H̄t̄ alij alio mō istā irremissibilitatē p̄t in spm̄scm̄ exponēt̄. s. effectualit̄ iuxta ea q̄ supra notata sunt. **N**otāt̄ ei q̄ hoc nomē irremissibile tripliciter sumi p̄t. Uno mō negatiue sc̄z q̄ nullo mō remitti p̄t. **E**t isto mō peccatum angeli et dānatorum irremissibile dicunt. Alio mō p̄uatue qd̄ sc̄z et se cōgruētiam nō h̄z q̄ remitti debeat. licet et congruētia divine bonitatē remitti possit. **E**t hoc mō omne p̄t̄ mortale irremissibile dicunt. **T**ertio mō h̄rie q̄. s. ex se iportat et includit dispositioez̄ h̄riā ad remissionē. **E**t h̄mō pctm̄ in spm̄scm̄ irremissibile dicunt. q̄ iportat et se et includit dispositioez̄ h̄riā tē grē remittēti p̄t̄. p̄ despatōz̄ sc̄z vel p̄sumptōz̄ aut alias ei sp̄es. **E**t iuxta istū modū ponēti capiūt̄ etiā nūex̄ seu sufficiētia ser speciez̄ p̄t̄ in spm̄scm̄ supra emerataz̄. hoc sc̄z mō. In remissiōe ei ut dicūt̄ tria occurere h̄nt̄ videlicet. ip̄e remittēt̄. ille cui remittit̄ et dispositio remittēdi in eo cui remittit̄. In ip̄o remittente duo sunt. s. misericordia et iustitia. **C**ōtra p̄mū q̄ peccaſ p̄ despatōz̄. s. sc̄dm̄ p̄ p̄sumptōz̄. In eo cui remittit̄ duo eē t̄uenit sc̄l̄z dolorē de remissione. et p̄positū vlt̄erit̄ de nō remittēdo. **C**ōtra p̄mū q̄ peccaſ p̄ obstinatōz̄. **C**ōtra sc̄d̄z p̄ finalē ip̄enitētia. **D**ispositō p̄ remittēdi i eo cui remittit̄ duplet̄ ē. s. cognitio veri. et amor boni. **C**ōtra p̄mū q̄ tū peccata p̄ ip̄ugnatōz̄ veritas agnitus. **C**ōtra sc̄dm̄ p̄ inuidētia fraterne grē. **E**t acci p̄t̄ hic finalē ip̄enitētia put̄ i supiorib̄ de

claratū ē. nō quidē put̄ iportat continuatō nē in pctō v̄sq̄ in finē. nā sic in q̄lib̄ pecato mortali t̄tingere p̄t. s. negatiue. put̄ sc̄z dicit seu iportat p̄positū nō penitendi. **E**t isto mō ē sp̄es p̄t̄ in spm̄scm̄. **B**re uiter ut iā tacitū est iste vlt̄im̄ mod̄ pone di in effectu reincidit i ea q̄ sup̄ī dicta et declarata sunt. **S**ed iō hic inseri placuit ut legentes cape possint qd̄ eis magis se debet et placebit.

De peccato actua

li vēiali. **E**t circa ip̄z in generali occurrēt̄ expedita igit̄ iuxta ice (tib). p̄t̄ hui⁹ octauī tractat̄ p̄nt̄ libelli ordinē declaratōe duorū principaliū mēbroz̄ p̄rie dīni siōis p̄t̄ supra tacte et posite sc̄z p̄t̄ ori ginalis. et p̄t̄ actualis mortalit̄. Nunc de alio tertō mēbro principali eiusdē dīni sionis. s. de pctō actuali veniali. aliq̄ dicēda veniūt̄. **E**t p̄t̄ qd̄ sit et vñ dicat̄. **S**ecūdo de diuerf̄ ei noībo seu appellatōib̄. Tertio de aliquib̄ ipsi⁹ peccati effectib̄.

Quid sit peccatum

Pveniale. et vnde dicatur. **E**cclatū veniale fm̄ Aug. est q̄ licet pena mereat̄. nō tñ hoīem v̄sq̄ ad reatū p̄petue mortis grauat̄ seu obligat̄. s. facile indulget̄. **P**ro q̄ ad maiore declaratōe sciēdū est q̄ licet diffinitō Aug. in supiorib̄ pctō mortali attributa. s. qd̄ est dictū vel factū vel p̄cupitū h̄ legē dei seu legē eternā. pctō actua li in generali seu tāq̄ generi ab aliq̄b̄ latribuāt̄. s. sic fm̄ eos posset etiā pctō veniali fm̄ in maius et min⁹ p̄petere sen̄t̄ re. **S**ecūdo tñ b̄tūz Tho. p̄t̄ia sc̄de sue summe. illa diffinitio sic supra pctō mortali attributa. maḡ p̄rie ipsi⁹ pctō mortali cōuenit. **N**ā in eo est p̄fecta rō pctō. quā pro p̄dicta diffinitio iportat. **N**ā ut dī idē doctor q̄ pctm̄ veniale dicat̄ pctm̄. hoc solū est fm̄ ip̄fectā rōem p̄t̄. imo in ordīne ac respectu ad pctm̄ mortale p̄t̄ eo mō peccatum veniale dici pctm̄ sicut accusūt̄ i ordīne ac respectu ad subam dī ens. i. fm̄ ip̄fectā rōem entis. **P**ctm̄ enī veniale ex se nō fit seu remittit̄ h̄ legē. **N**ā h̄o in q̄ntū veni aliter peccāt̄. n̄ facit q̄ lex p̄hib̄z. nec ppter mittit illō ad qd̄ lex et p̄cepto obligat̄. q̄ iā non peccaret venialiter sed mortaliter.